

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Digitaliseret efter aftale med Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. PDF-filen er kun til ikke kommercielt brug.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

NY

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM.

DR. PHIL., PRÆST.

FEMTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1869—71.

4.

Peder Syvs Optegnelser om Præster i Helsted.

Da D. Peder Resen havde fattet Planen til sin udførlige Danmarksbeskrivelse (Atlas Danicus), udsendte han følgende Opfordring:

Til Provsterne og Præsterne i Sjælands Stift.

Ombedes tjenstvilligen det hæderlige og meget fornemme Præsteskab, at enhver Provst eller Præst vilde ubesværet lade optegne hvis enhver paa sit Sted kunde være bevidst om disse efterskrevne Poster, og det mig meddele, det snarest ske kan, under enhver deres Hænder, paa det og deres Navne derfor kunde blive ihukommende for saadan deres store Umage paa tilbørlig Sted.

1. Præsternes Navne, som ere kaldede siden Aar 1647, saa og naar de ere kaldede.

2. Inscriptiones, som læses paa a. Epitaphier, b. Ligstene, c. Ligkister i adelige og andre murede Begravelser, d. Funter, Kirkeporte, Byers Porte og Klokker i Taarnene, e. Herregaarde over Porten eller andensteds, f. Stene i Marken eller andensteds, hvorpaa ere gamle Runebogstaver, som iblandt Wormii Monumenta ikke findes. Hvis nogle Inscriptiones findes, som ikke for Bogstavernes gamle Skrift kan forstaas, at de Steder, hvor saadanne findes, da maatte optegnes.

3. Dysser, Offersteder, Kilder, hvor syge og lemme-læste bleve hjulpede, og andet, som hører til *Antiquitates Danicas*, med deres Navne, og paa hvilke Marker eller Skove, ved Byer og Steder de ligge.

4. Hvoraf Kjøbstederne saa og Landsbyerne have deres Navne, saavidt de enten selv kan vide eller og af gamle Folk kunde udspørge.

5. Kjøbstedernes Vaaben, og naar de ere givne, saa og af hvem.

Datum Kjøbenhavn den 2. Octobris 1666.

Petrus Resenius.

Som Følge af denne Opfordring indsendte Præsterne da Beretninger. I Kgl. Bibl., Ny kgl. Saml. 716 f. 4to, findes Langebeks Afskrift af Indberetningerne fra Stevns Herred, udskrevne af Peder Syvs Samlinger. For nogle Sogne ere de yderst tarvelige, for andre mere indholdsrige, men idethele kortfattede. En af de udførligste er den, som Peder Syv afgav for Helsted Sogn. Ved Slutningen af Haandskriftet har han tillige indført en Præstefortegnelse, som her hidsættes med Tilføjelse af de i Indberetninger anførte Indskrifter, der angaa Præsterne. I Suhms Saml. I, 2, 118 fig. er vistnok allerede meddelt et Udtog af Haandskriftet; men da vi her kunne meddele det fuldstændigere og tillige give nogle Tillæg, saa vil Stykket vel nok kunne forsvare sin Plads.

Præster i Helsted.

Hr. Niels Pedersen 1492.

Hr. Morten Jensen 1512¹⁾.

Hr. Hans Olufsen 1519. Her meldes ogsaa om andre i

¹⁾ Skjønt de af P. Syv vedføjede Aarstal i det følgende betegne de Aar, da vedkommende Præst tiltraadte, gjælder det dog neppe de første af dem. I det femte af de nedenfor meddelte Dokumenter forekommer ialfald Morten Jensen allerede i Aaret 1509 som Præst i Helsted. — I Præstefortegnelsen i Gl. kgl. Saml. 2990. 4 (der for Helstedes vedkommende vistnok ogsaa tildels skriver sig fra Peder Syv) nævnes efter Hr. Morten: Hr. Hans Jensen Anno 1513.

gamle Breve, som vare ved disse Tider i Pavedømmet, det synes, at her undertiden har været 2 tillige, som sluttes af de 2 Altere.

Hr. Rasmus Pedersen 1530, enten kaldet herfra eller afsat.

Hr. Frands Hansen 1535. Han haver ført lang Trætte om Kildegaardsjorden og endelig forhvervet sig Christian 3's Herredagsdom derpaa, som findes i Helsted Præstegaard med de andre Breve.

Hr. Jørgen Truelsen, som var Oldermænd¹⁾ ved 1550.

Hr. Jacob Jacobsen Grønnebek 1571. — Paa den mindre Kirkeklokke findes følgende Indskrift:

Anno Dñi M. D. LXXX lod Hr. Jacob Grønnebek og Ellen Hr. Jacobs med menige Sognemænds Hjælp betoste og støbe denne Klokke om til Helsted Kirke, Gud til Lov.

Hr. Morten Jensen 1592, Herredsprovst. Paa Ligstenen over Hr. Mortens Grav findes nogle hebraiske Ord, dernæst et Crucifix, og derhos hugget den sl. Mand og hans Hustru, med nogle græske Ord ved; derunder:

Vir θεοσεβειας, prudentiæ ac eruditionis gloria maxime laudatus, venerandus Dn. Martinus Joannius in pago Cimbriæ Attrup natus 1566, cum in Evangelii ministerio parochus loci huius, præpositus provinciæ Steffens XXXI, in conjugio tranquillo, 4 filiorum et 2 filiarum parens, 30, in vita hac caduca annos 57 et septimanas 8 vixisset, satur et pertæsus dierum ac dolorum, animâ Jesu Christo commendatâ, terræ, qvæ ex ea erant, exuvias in diem refrigerii sub hoc cippo asservandas reddidit 4. Non. Dec. MDCXXIII. Filius quoque eius

¹⁾ i det S. Gertruds Gilde, som siden Begyndelsen af det 15de Aarh. bestod i Helsted og hvis Statuter ere meddelte i Suhms Saml. I, 2, 132—4. I Præstelisten i Gl. kgl. Saml. 2990, 4 nævnes denne Hr. Jørgen Truelsen ikke; men der siges, at Hr. Frands Hansen var her til 1548, og at Hr. Jacob Jacobsen Grønnebek, der havde været hans Medtjener, blev hans Efterfølger og var Provst i Stevns Herred fra 1571 til sin Død 1592. Men af Ny kirkehist. Saml. iV, 405 ses, at Hr. Jacob Jacobsen ikke var Provst 1584.

excellētis ingenii atque optimæ spei juvenis SS. Theol. Studiosus Janus Martinius 1604 natus, pietissime vero 1626 15. Februarii denatus, ex se, mortale quod erat, juxta cineres hic deposuit patrios, exacto ætatis anno vicesimo secundo, adjectis diebus binis.

Vale amice lector et vive tui finis memor.

Monumentum hoc εἰς αἰσίον εὐσεβείας συμβολόν. posuerunt hæredes 1634 ¹⁾).

M. Jens Christensen Aalborg 1624, der han havde været Præst i Tugthuset, og siden Kapellan til Vor Frue. Han blev kaldet herfra at være Slotspræst i Kjøbenhavn, og omsider til Store Heddinge ²⁾. Døde 1678.

M. Claus Hansen 1630 ³⁾, blev kaldet herfra til Vordingborg.

M. Anders Hansen 1638, kaldet herfra til Hellig Geistes i Kjøbenhavn ⁴⁾).

M. Hans Povlsen Nasted, kaldet hid fra Helsingørs Skoles Rektorat 1643 ⁵⁾. Døde her 1664. — Paa den store Kirkeklokke læses saadant et Vers:

¹⁾ Forfatteren af dette Epitaphium er rimeligvis Hr. Morten Jensens Søn Jakob Mortensen (Helsted), der 1616 blev Student fra Roskilde Skole (Bloch, Roskilde Doms. Hist. III, 47).

²⁾ Efter i 1½ Aar at have været Præst ved Tugthuset, kaldtes han d. 2den Oktober 1619 til Kapellan ved Vor Frue Kirke, i Febr. 1624 kom han til Helsted, og den 22de Marts 1627 fik han kgl. Bestalling som Slotspræst i Kbhvn (Sjæl. Reg. 18, 185), endelig blev han Søndag Esto mihi 1634 kaldet til Sognepræst i Storeheddinge.

³⁾ Dette Aarstal er urigtigt. M. Klavs Hansen blev 1627 Præst i Helsted, hvorfra han 1637 kom til Vordingborg, hvor han blev Anders Arrebos Eftermand og var Præst der i henved 20 Aar.

⁴⁾ En Mag. Anders Hansen var 1622—7 Rektor i Kallundborg (Paludan, Beskrivelse af Kallundborg S. 197); men om det er ham, der her forekommer, maa vi lade uafgjort. Nærværende M. Anders Hansen var fra Roskilde og blev ifølge Musenii Catal. (Gl. kgl. Saml. 2990. 4) ordineret 26 Maj 1637; i Maj 1643 blev han Sognepræst ved Helliggejst K. (Ny kirkehist. Saml. I, 508). Han døde i Januar 1665 (Jonge, Kbhvns Beskr. S. 364).

⁵⁾ Se Hundrup, Lærerstanden ved Helsingørs Skole S. 8. Ny kirkehist. Saml. I, 508. I Acta Consist. 14 Jan. 1647 læses: »Indkom M. Hans Povlsen, Sognepræst i Helsted, og gav ven. D. Episcopum

Convoca dispersos, me audite, venite, sonantem,
 Crimina deffete, sponte miserescat Jesus.
 Anno 1656 est hæc campana in honorem Dei altissimi, sanctum
 usum et commodum Helstadiensium fusa Hafniæ.

Pastore Johanne Paulino Nessapolitano,
 Me fecit Jochim Joneche.

Hr. Peder Pedersen Syv fra Nasted Skoles Rektorat 1664,
 der han tilforn var Hører i 5te Lectie i Kjøbenhavns
 Skole.

Følgende syv gamle Dokumenter vedkommende Helsted,
 fundne i Universitetskvæsturens Arkiv, meddeles endnu som
 Tillæg. De vise blandt andet, at Roskilde Kapitel har haft
 Ejendomme i dette Sogn.

i.

Jegh Boo Perssen gør witherligt met thette mith obnæ breff,
 at thenne breffuissær Henric Jenssen i Helstede hæffwer wæreth
 fyræ samfelde tyngh paa syn hosbondes weghnæ paa Steffns-
 herritz tyngh och bodeth segh tiil reb, rafft och reth moell i
 ager oc engh paa Helstede marcke met Jep Swdere ibidem.
 At saa i sandhedh er oc ythermere forwaringh trycher jeg mith
 incille her nedben for thette mit breff. Screffuit i Hedyngæ
 Anno Domini xciiij, die visitationis Marie virginis gloriose.

ij.

Alle men thette hreff see eller høræ læses helsæ wij Bo
 Bremælæ i Heddingemaglæ, hæritzfoget i Steffuenshærit, Erick
 Perssøn, Radman, oc Pedber Arildssøn, Sognedegn i sammestæd,

D. Brochmand et fuldkommeligt og uryggeligt Afkald paa sin Hu-
 strues, Lene Jensdatter, sl. D. Jens Jersins Datters, Vegne, for
 hendes fædrene og mødrene Arv, som han paa hendes Vegne for-
 valtæt havde, og takkede han for^{ne} D. Brochmand paa det venligste
 for rigtig Rede og Regnskab, og at han ikke havde været hans
 Hustru som er Formynder, men som en Fader, og rakte ham der-
 paa sin Haand. Selve Afkaldet findes indført i Konsistoriets
 Kopibog 1646—56, Fol. 20.

ewindeliche met Gudh, kungøræ wij for alle nerwærendes ok kommendes met thette wort opne breff, at aar efter Gudz byrd M d^o, then torsdagh nest efter wor Herres omskerelssæ dagh, innen iiij stockæ paa Steffuenshæritys thing fore oss och foræ menigh almwæ, som then dagh for^{de} thing søgtæ, skicket wor beskeden man Henrich Nielssøn i Hellestæde, oc tha wor hans fierde thing, i hwilke for^{de} iiij samfelde thing then for^{de} Henric Nielssøn beth low for lawe hefd paa sin hosbondes wegne ffor noger ager oc ængh, som Oluff Perssøn i for^{de} Helligstæde vp-paa deeler. Til witnetzbyrd tryckæ wij woræ indsiglæ nethen fore thette wort opne breff. Datum anno, die et loco supradictis.

iiij.

Jech Pedher Gotkæ i Lægistoptæ, hærizfoget i Steffuenshærit, gor widerlicht met thette myt opne breff, at hederligh och welbyrdiigh man Mesther Morthin, Canich till Roskilde domkirkæ, hawer paa Steffuenshæriz thing i iiij thing samfelde budet logh for lawe hefd paa all then jordh, som ligger till Henric Nielssøns gard i Helligstæde, oc serdeles for then jord, som Torbern Billes foget paa Sieholm nw nyligæ paa kert oc paa illeth hawer, om for^{de} Mesther Morthin eller hans efftherkommeræ oc theræ thienere ey mwæ for^{de} jord nyde oc angerlæsð beholde. Till widnetzbyrd at swa i sandhed ær gangel oc faret paa for^{de} thing, som for^{uet} staar, lader jech trycke myt intzgle neden fore thette myt opne breff. Datum anno domini M d nono, feria quinta proxima post festum Johannis ante portam latinam etc.

iv.

Alle men thette breff see eller høræ læses helsæ wij Pedher Gotkæ i Legistoptæ, hærizfoget i Steffuenshæret, Siiger Josepsøn, borgemesther i Heddingemaglæ, och Matls Perssøn, Radman i sammested, ewindeliche met Gudh, kungøræ wij for alle nerwærendes och kommendes met thette wort opnæ breff, at aar effther Gudz byrd M d nono, Torsdagh næst effther sancti Johannis dagh ante portam latinam, paa Steffuenshæriz thing fore oss oc fleræ danne men och almwæ, som then dagh for^{de} thing søgt hæfde, skicket wor beskeen man Henric Nielssøn i Helstæde oc i lænt lywd spurde sigh foræ, om thingmen wider-

licht wore eller till mynnæ droges eller i sandhet hørt eller spurt haffde, at then jord, som ligger till then gord i Helstede, som for^{de} Henrich Nielssøn vti bord, haffwer noget tijd wærit ildet eller kerd til for^{de} Steffuenshærizt thing før nw nylige aff Torbern Billes foget paa Siøholm; och ther paa beddes for^{de} Henrich Nielssen eet vvillicht things widnæ. Ther om tilmeltes beskeen man Pedher Mwrræ i Høgerop till sikh at tage xi danne men, som ær Lauris Awessen i Heddingemaglæ, Atzer i Rædinge, Boo Perssøn i Helstede, Per Olssen i Strøby, Jep Mogensen i Arnøwe, Atzer i Cleppinge, Jes Michilssøn i Frøsløff, Nicles Perssøn i Bielkerop, Bænt i Sigersløff, Per Perssøn i Warpeløff oc Per Hanssøn i Lwnd. Och the vtginge i beradh, och alle sandrechtelige welberadde igien ind kommæ oc paa theræ gode throo oc saninge widnede oc sagde, ath them i sandhet widerlicht wore, hørt oc sport haffde, oc till mynnæ droges, at i xl aar oc meeræ tha haffuer then jord weret vildet oc vkert til Steffuenshærizt thing, som Torbern Billes foget nw paa deeler oc vppaa ilder oc kerær, som ligger till then gard i Helstede, som for^{de} Henric Nielssen nw vti boord. Till widnetzbyrd, at xij for^{ne} danne men swo widnede, och at swo i alle made gonget oc faret ær paa for^{de} thing, som for^{net} staar, lade wij widerlige tryckæ wore indsigle neden fore thette wort opne breff. Datum anno, die et loco quibus vt supra.

v.

Alle men thette breff se eller høre læses helse wij Mortin Jenssen, sognepræst i Helstædæ, Hans Skrædere i Valby och Mortin diegn i Helstædæ ewinneligen met Gud, gøre wij vitherlighth met thette vorth obne breff, ath aar efter Gwtz byrd MD 9° Dominica Palmarum paa Helstædæ sognesteffnæ skicketh vor for oss beskedhen Danneman Henrich Jenssen (sic) i Helstædæ i lenth lywdh paa kallidæ tisse efter^{ne} iij Dannemen, Henrich Olssen, Per Nielssen och Anders Sudære i Helstædæ, och spore them ath, om them myntes eller i hw kommæ, ath then jord, som for^{ne} Henrich haffuer wnder syn heffid, vor noget tiid illith och kerth til sogne steffne; gadæ steffne eller i gilliss hwss lowlige, før end nw, huilken jord som Torbern Billis foweth nw paa deler. Tha fremginge for^{ne} iij Dannemen

och vidnidæ paa theres godhæ thro, siel och sandbeth, ath them myntes ey for^{ne} jord wære lowligen illith eller kerth i xl aar och meer før nw. Her paa bedes for^{ne} Henrich Jenssen eth sogne vidnæ. Tha tilmeltes beskedhen man Jep Monssen aff Arnøwæ til segh attagæ xj Dannemen, som ere Oluff Bossen, Atzer Ipsen, Anders Perssen, Niels Olssen i Arnøwæ, Powil Benixs (?) och Jes Bossen i Barnerop, Cristiern Matssen och Jep Bondhæ i Valby, Jens Esberssen och Mons Mosæ i Tasterop och Hemmyngh Hanssen i Helstædæ, huilke xij Dannemen wthginge i beraadh och velberaadhæ ighen ingkommæ, och allæ endrectelige vidnedæ paa theres godhæ tro, siel och sandheth, ath the hørdæ och soghæ for^{ne} iij Dannemen vidnæ i sandheth, som forscreffuet staa. Att tiisse xij Dannemen saa vidnedæ for oss, til idhermere vidnisbyrd tryckæ vi vore inseglæ nædhen paa thette vorth obne breff. Datum anno Domini, die, loco ut supra.

vj.

Vij epter^{ne} Basse Christoffersen tiil Sorup, landsdommer y Siellandt, Mogens Rader aff Slauelsebo gordt, Jep Stygsen, borgemester i Ryngstædhe, Peder Masszen, byscriffuere ibid., och Seuerin Laussen, scriffuere, giøre alle witterligt mett thette wort obne breff, Aar epter Gudzbyrdt Mdxlij, then onsdagh nest epter Sancte Prisce Jomfrwes dagh, paa Siellandsfare landstyngh for oss och menighe Almowe, som samme dagh landstyngh søgt haffde, wor skyckett fornumstigh mandt Per Olsen aff Hælstædhe vj Steffns hæret, och wor thet i dagh hans fierdhe tyngb, att hand illedhe och kierdhe, att Hans Nielsen ther samme stett haffde noghen jordt froo hannom och tiil syn gordt mett wretthe, szom er en ager iij skepper landt y synder marck kalles Rygle ager; item y østre march iij skepper landt, kalles Longe kier; item vj nørre march elt stycke ængb vdi Miødskyfthe. Ther tiil suaredhe erligh och welfornumstigh mand Her Jep Heye, Cantor tiil Roskilde Domkyrcke, paa for^{ne} syn tiæneres, Hans Nielsens, vegne och sagdhe, att handt och the andre hans tiænere i for^{ne} Hælstædhe, som samme jordt for hanom besidett haffue, the haffue hafft, nytt og brugett for^{ne} agher och ængb vdi roligh hæffdt wdi hwdrede aar och mere indtiil nu xlv aar sidhen, szom hand her idagh mett breff och

segl beuist haffuer, och nu xlij aar siden wor ther budett logh paa lage hæffdt paa for^{ne} ager och ængh, szom handt och her i dagh beuiste mett breff och segl, och sidhen haffuer thet wæret vdj roligh hæffdt, indtil nu y sommer att for^{ne} Per Olsen illedhe och kierde ther oppaa och haffdhe for^{ne} Per Olsen inghen andhen breff paa for^{ne} ager och ængh wdhen ett illings breff vdgiffuet paa Steffns hæretstyngn nu i sommer. Tha gaffue the thenom paa baadhe sider vdj rette. Tha epter tiilthal och giensuar och epter breff och beuisingh, som wij her idagh seett och hørt haffue, sagde wij saa aff for retthe, att for^{ne} Hans Nielsen skal nydhe, brughe och beholle for^{ne} agre och ængh, indtil bedre beuisingh kommer. Tiil yttermere beuisingh trycke wy wore indsegle nædhen paa tette vortt obne breff. Gyffuet och screffuet Aar och Dag vt supra.

. vij.

Alle mend thette breff see eller høre læsis helse vy **Matts Lauritzøn** i Arnøwe, **Heretzfoget** i Steffuensheret, **Viliom Schotte**, borger i **Store Heddinge**, oc **Peder Oelson**, **Sognediegen** ibidem, ewindeliigen met Gudt. Vy giøre alle witherliigt met thette vort obne breff, att Aar etc. m d xlij Torsdagen vdj Pindze vge tha vor ther schicket paa Steffuens heretz ting fore oss oc for flere danne mend oc almow, som then dag for^{ne} ting søgt hadde, beskeden mand **Hans Nielsøn** i **Helsted** met tesse epherschreffne vj danne mend, som vore **Jens Poelsen** i **Barrup**, **Jens Oelson** ibidem, **Hans Knuttsøn** i **Helstæde**, **Jens Oelson** ibidem, **Pouil Hansøn** i **Thomestrup** oc **Hans Rasmussøn** i **Holtue**, huilke for^{ne} danne mend, som til tingherinde vore melte at granske, see oc skowe ett gaff paa et gerde paa **Helstede fangh**, som **Helstede** mend hadde tiilsagt for^{ne} **Hans Nielsøn** att løcke, om thet burde hanum at løcke eller ey. Tesse for^{ne} danne mend the fremginge oc beddis lyd aff fogden oc huer serdeliis vidnede i helligens eed met opracte fingre, att the vore paa samme **Helstede fangh**, skudde oc sowe; tha epter rett moel sagde the for^{ne} **Hans Nielsøn** thett gaff quitt oc angerløst, saa han thet icke løcke skulle etc. Paa tesse danne mendz ord beddis for^{ne} **Hans Nielsøn** ett v-wiliigt tingsvidne. Tiil huilkett att widne tilmeltis beskeden mand **Bo Oelson** i **Lundt** til seg att tage xj danne mend, som vore **Niels**

Henricsøn i Lilleheddinge, Peder Saxenn i Skiørpinge, Hans Oelsønn i Sigersløffue, Hans Clemetsøn ibidem, Morthen Hansøn ibidem, Matts Saxenn i Taarøffue, Oluff Beyntson i Bielkerup, Inguor Swale i Lyuersløffue, Michild Persøn i Lundt, Peder Aweszønnn ibidem oe Inguor Pedersøn i Strøby. Thesse for^{nē} xij danne mend the vdginge j ett berodt, oc welberodde thenum ighen indkomme, alle endrecteliigenn vidnede paa theris gode tro, siel oc sandingen, att for^{nē} tinghøring sagde for^{nē} Hans Nielson thet gaff paa for^{nē} gerde quilt, att thett icke faldt hanum tiil att løcke etc. Att saa er i sandhedt oc tiil en ydermere beuisning tha lade vy for^{nē} danne mend vittherliigen trække vore Indzgle neden paa thette vort obne breff. Giiffuett Aar, Dag oc stedt som forscreffuet staar.
